

Başvuru Numarası: 68550/17
Ramazan Demir/TÜRKİYE

Üçüncü Taraf Görüşü

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)

Tarafından Sunulmuştur

28 Ocak, 2019

(İFÖD, ifade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur)

Giriş

1. İfade Özgürlüğü Derneği (İFÖD), başvurucu avukatın kendi davası ve müvekkillerinin davaları hakkında hukuki araştırma yapmak için tutuk merkezinde İnternete erişim talebinin cezaevi yetkilileri tarafından reddedilmesini içeren Ramazan Demir/Türkiye davası ile ilgili Mahkemeye görüşlerini sunmak istemektedir. Mahkeme taraflara iki soru sormuştur; başvurucunun ifade özgürlüğüne, özellikle başvurucunun Sözleşme'nin 10 § 1 anlamında bilgi ve görüşleri edinme hakkına yönelik bir müdahale bulunup bulunmadığı ve eğer müdahale varsa müdahalenin 10 § 2 madde uyarınca kanunla öngörülüp, öngörülmediği ve zorunlu olup olmadığı. Bu nedenle, bu başvuru Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında İnternete erişim açısından önemli konular içermektedir. İFÖD ve başvurucunun talebinin reddedilmesinin kanunla öngörülüp öngörülmediği ve Mahkemenin bu konudaki son içtihatlarına atıf ile müdahalenin 10 § 2 madde uyarınca demokratik toplumda gerekli olup olmadığına değinerek Türkiye'de İnternete erişime ilişkin yasal gelişmeler ve kanun tarafından ceza ve tutuk evlerinde belirlenen sınırlar hakkında genel bir çerçeve çizecektir.
2. Mahkeme tarafından da belirtildiği üzere, günümüz dünyasında, İnternet, bireylerin bilgi ve fikir alma ve verme özgürlüklerini kullandığı başlıca araçlardandır (*Editorial Board of Pravoye Delo ve Shtekel/Ukrayna, Başvuru no. 33014/05, 05.05.2011 tarihli karar, para 63; Times Newspapers Ltd (Nos. 1 ve 2)/Birleşik Krallık, Başvurular 3002/03 ve 23676/03, 10.03.2009 tarihli karar*). İnternet bireylerin siyasi ve kamu yararı ile ilgili faaliyetlere ve tartışmalara katılımları için gerekli araçları sağlamaktadır (*Ahmet Yıldırım/Türkiye, no.3111/10, 18 Aralık 2012 tarihli kara, § 54*). Mahkeme *Cengiz ve Diğerleri* davasında İnternet sitelerinin ifade özgürlüğünün kullanılmasındaki önemini 'erişilebilirliği ve çok miktarda bilgi depolama ve iletişim kapasitesi ışığında İnternet, halkın haberlere erişimini artırmada ve genel olarak bilginin yayılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynamaktadır' ifadeleri ile belirtmiştir (*Cengiz ve Diğerleri/Türkiye, 1 Aralık 2015, § 52*).
3. Bu gelişmeler ve tanıma ışığında, İnternet dünya çapında erişilebilen en büyük kütüphane haline gelmiştir. Yalnızca dijital olarak, yazdırılmadan, depolanan bilgi hacmi hızla artmaktadır. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ve Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının çoğu sadece dijital olarak yayınlanmakta ve saklanmaktadır ve yalnızca İnternet üzerinden erişilebilmektedir.
4. Bu nedenle, günümüzde İnternet erişimi, birçok ülkede, eğitim, iş ve sosyal iletişimi içeren yaşamın bazı temel yönlerine aktif olarak katılmak isteyen insanlar için neredeyse bir gerekliliktir. Bu, örneğin, bilginin çoğunlukla İnternet yoluyla erişildiği üniversiteler, okullar ve kamu hizmetlerinin çalışma biçimine yansır. Dünyanın bazı bölgelerinde, kamu idareleri ile dijital iletişime geçmeye yönelik bir tercih hatta bazen zorunluluğa kayma görülmektedir; bu durum İnternete erişimi bulunmayanlar için çeşitli sorunlara neden olabilecektir. Her halükârda, İnternet erişimi olmaması günümüz toplumunda kesinlikle çok ciddi bir engel oluşturmaktadır.¹

¹ Peter Scharff Smith, "Hapis ve İnternet Erişimi İnsan Hakları, Normalleşme İlkesi ve Mahkumların Dijital İletişim Teknolojisine Erişimi Sorusu" NJHR 30:4 (2012), 454-482

5. İstatistiklere göre, Haziran 2018’de Kuzey Amerika’daki nüfusun İnternet yaygınlık oranı %95’e Avrupa’nın %85.2’ye yükselmiştir. Dünya nüfusunun% 55,1’i aynı tarihte İnternet’e erişmiştir.²
6. Bu nedenle, İnternete erişim önemli bir insan hakları konusu haline gelmiştir. Gerçekten de, bazı ülkeler ve Birleşmiş Milletler gibi bazı uluslararası kuruluşlar, İnternet erişimini ifade özgürlüğü hakkının doğasında görmeye ve temel ve evrensel bir insan hakkı olarak kabul etmeye başlamıştır. Finlandiya ve Estonya gibi ülkeler, erişimin vatandaşları için temel bir insan hakkı olduğuna çoktan karar vermişlerdir. Dahası, Birleşmiş Milletler İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü Mayıs 2011 raporunda İnternetin önemini “İnternet, ifade özgürlüğü hakkının kullanılabileceği bir araç olarak, ancak Devletlerin İnternete evrensel erişimi sağlamak için etkili politikalar geliştirme taahhütlerini üstlenmesi durumunda bu amaca hizmet edebilir.” şeklinde ifade etmiştir.³
7. Bakanlar Komitesinin İnternet kullanıcılarının insan hakları konusunda üye devletlere rehber başlıklı CM/Rec(2014)6 sayılı önerisinde “3. İnternetin bir kamu hizmeti değeri vardır. İnsanlar, topluluklar, kamu otoriteleri ve özel kuruluşlar faaliyetleri için İnternet’e güvenmektedir ve ayrımcılık olmadan, uygun fiyatlı, güvenli, güvenilir ve sürekli olarak sunulan hizmetlerin erişilebilir olduğuna dair meşru bir beklentiye sahiptir. Dahası, kimse İnterneti kullanırken kimsenin insan hakları ve temel özgürlükleri haksız, gereksiz ya da ölçüsüz bir müdahaleye maruz kalmamalıdır.”⁴
8. Diğer taraftan, İnternete erişime müdahale edilmesi Sözleşme altında korunan 8. madde, 10. madde, 1 numaralı protokolün 1. maddesi, 2. maddesi ve hatta bazı durumlarda usuli haklardan olan 6/3-b ya da 5/4 maddelerini de etkileyebilecektir. Mahkeme bu konuların farklı boyutlarını incelemiştir (bkz Araştırma Raporu, *İnternet: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi içtihadı*).⁵ İnternet erişiminin ifade özgürlüğü açısından özel önemi Mahkeme tarafından bazı davalarda tanınmıştır (diğerlerinin yanında bakınız *Delfi AS/ Estonya* [GK], no. 64569/09, § 133, AİHM 2015; *Ahmet Yıldırım/ Türkiye*, no. 3111/10, § 48, AİHM 2012; ve *Times Newspapers Ltd/Birleşik Krallık* (no 1 ve 2), no. 3002/03 ve 23676/03, § 27, AİHM 2009).
9. Bu dava kapsamında mevcut sorun mahkumların İnternet erişimi hakkına sahip olup olmadığı ve eğer varsa, bunun sınırlanıp sınırlanamayacağıdır. Başka bir deyişle, Mahkemenin genel olarak İnternete erişim hakkını çoktan tanımış olduğu düşünüldüğünde, mahkumlar için de bu hakkın tanınmış olması gerekmektedir.

Alıkonuların İnternete Erişim Hakkı

10. Mahkumların haklarının temel ilkesi, birbiriyle ilgili iki önemli unsurdan oluşan normalleşme ilkesidir: 1) Mahkumlar, özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının

² Bkz. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>

³ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, İfade ve Düşünce Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması 16 Mayıs 2011 raporu, (A/HRC/17/27), para 60.

⁴ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d5b31>

⁵ https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_internet_ENG.pdf

zorunlu sonucu olarak gerçekleşen kısıtlamalar dışında hapsedildiklerinde tüm haklara sahiptirler. 2) Cezaevindeki koşullar, özgür toplumdaki koşullara mümkün olduğunca benzemelidir.⁶ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi 21 numaralı Genel Yorumunda “özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişiler, kapalı bir ortamda kaçınılmaz olan kısıtlamalara tabi olmak koşuluyla, Sözleşme’de belirtilen tüm haklardan yararlanır”⁷demektedir. Örneğin, Sözleşme’nin 10. Maddesi uyarınca, bir mahkûm tıbbi kayıtlarına erişim hakkını kaybetmez.⁸ Normalleşme ilkesi aynı zamanda Avrupa Cezaevi Kurallarına da yansımıştır ve bu kuralları destekleyen temel ilkelerde açıklanır. Bu temel ilkelerin ilk ikisi, mahpusların, kendilerini mahkum eden veya gözaltında tutan kararlar alınmamış olan tüm hakları elinde bulundurduklarını (2. Kural) ve cezaevindeki yaşamın, toplumdaki yaşamın olumlu yanlarına mümkün olduğunca yakın olması gerektiğini (5. Kural) belirterek hak temelli yönün altını çizmektedir.

11. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de ayrıca, ismini vermeden normalleştirme ilkesini kabul etmiştir. Mahkemeye göre “*Mahkumlar, Sözleşmenin 5. Maddesi kapsamında hukuka uygun olarak tutuklama nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakları hariç genel olarak Sözleşme kapsamında koruma altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam ederler.*” (*Hirst/Birleşik Krallık* (No. 2), no. 74025/01, 6 October 2005 tarihli karar, § 69). Bu bağlamda, Mahkeme mahkumların Sözleşme kapsamındaki haklarının devam etmekte olduğuna ilişkin içtihadını hatırlatmaktadır. “Örneğin, mahkumlar kötü muameleye maruz bırakılmaz Sözleşme’nin 3. maddesine aykırı olacak insanlık dışı veya aşağılayıcı cezaya ve koşullara maruz bırakılmazlar (*Kalashnikov/Rusya*, no.47095/99, AİHM 2002-VI, ve); *Van der Ven/Hollanda*, no.50901/99, AİHM 2003-II); aile hayatlarının gizliliği hakkında yararlanmaya devam ederler (*Poloski/Polonya*, no.26761/95, 12 Kasım 2002, ve *X/Birleşik Krallık*, no.9054/80, Komisyonun 8 Ekim 1982 tarihli kararı, DR 30, s.113); ifade özgürlüğünden yararlanmaya devam ederler (*Yankov/Bulgaristan*, no. 8231/78, Komisyonun 12 Ekim 1983 tarihli raporu, DR 49, s. 5, §§44-84); dini pratiklerini yerine getirme haklarından yararlanmaya devam ederler (*Poltoratskiy/Ukrayna*, no.38812/97, §§ 167-71, AİHM 2003 V); Madde 6 kapsamında mahkemeye ve avukata erişim haklarından yararlanmaya devam ederler (*Campbell ve Fell/Birleşik Krallık*, 28 Haziran 1984 tarihli karar, A serisi no. 80, ve *Golder/Birleşik Krallık*, 21 Şubat 1975 tarihli karar, A serisi, no.18), mektuplaşma hakkında (*Silver ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, 25 Mart 1983 tarihli karar A serisi, no.61) ve evlenme hakkında (*Hamer/Birleşik Krallık*, no.7114/75, Komisyonun 13 Aralık 1979 tarihli raporu, DR 24,s.5 ve *Draper/Birleşik Krallık* no.8186/78, Komisyonun 10 Temmuz 1980 tarihli raporu, DR 24, s.72) yararlanmaya devam ederler. Sözleşme altında korunan haklar üzerinde bir sınırlandırma ancak mahkumiyet şartlarından kaynaklı olarak kaçınılmaz bir şekilde güvenlik, suç işlenmesinin önlenmesi gibi gerekçelerle meşrulaştırılabilir (bakınız örneğin, *Silver ve Diğerleri*, yukarıda belirtilen, 38-41, §§

⁶ Dirk van Zyl Smit and Sonja Snacken Cezaevi Hukuku ve Politikası, Ceza Bilimi ve İnsan Hakları (Oxford Üniversitesi Yayınları 2009) 103

⁷ UN Doc. HRI/GEN/1/ Rev.1(1992) [1]-[3].

⁸ Bakınız İletişim Numarası 726/1996, Zheludkov/ Ukrayna, 29 Ekim 2002’de kabul edilen görüş

- 99-105, davasında mahkumların yazışma hakkı 8. madde kapsamında olmasına rağmen tehdit veya diğer sakıncalı referanslar içeren belirli mektupların durdurulması, suç işlenmesinin önlenmesi ve asayişin sağlanması amaçları ile meşrulaştırılmıştır.” (Hirst/Birleşik Krallık (No.2),no.74025/01, 6 Ekim 2005 tarihli karar, §69).
12. Mahkumların İnternete erişimi uluslararası belgelerde doğrudan ele alınmamıştır. Yine de, mahkumların dış dünya ile ilişkileri pek çok düzenlemeye konu olmuştur. Örneğin, Avrupa Cezaevi Kuralları (ACK), “mahkumların mektup, telefon veya diğer iletişim biçimleriyle mümkün olduğunca sık iletişim kurmasına izin verilecektir.” (24.1) ve benzer şekilde “mahkumların normal şartlarda gazetelere, süreli yayınlara ve diğer yayınlara abone olarak ve bunları okuyarak ve radyo veya televizyon yayınlarını dinleyerek düzenli olarak halkla ilişkilerden haberdar olmalarına izin verilecektir” (24.10) ifadelerine yer verilmektedir. Daha genel bir söyleyişle, ACK “iletişim ve ziyaretlerin, devam eden cezai soruşturmalar, düzen, güvenlik, emniyet, suçların önlenmesi ve suç mağdurlarının korunması sebepleri için gerekli kısıtlamalara ve izlemeye tabi” (24.2) olabileceğini kabul etmektedir. Önemli bir nokta ise, ACK “bu tür kısıtlamaların yine de kabul edilebilir bir minimum temas seviyesine izin vereceğini savunur.” (24.2)
13. Diğer yandan, ceza sisteminin başlıca amaçlarından biri mahkumların rehabilitasyonunu sağlamaktır. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi “ceza sistemi, esas amacı reform ve sosyal rehabilitasyon olan mahpusların tedavisini içerecektir” (madde 10.3) hükmünü haizken, ACK “tüm alıkonulma halleri, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişilerin özgür topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştıracak şekilde yönetilecektir.” ifadelerine yer vermektedir (Kural 6). İnternet erişiminin giderek daha önemli bir rol oynadığı eğitim, istihdam ve aile ilişkileri mahkum rehabilitasyonu ile ilgili olduğu kabul edilen üç alandır.
14. Mahkumların internete erişimi sorunu şu ana kadar diğer uluslararası insan hakları mekanizmaları tarafından tartışılmamış olsa da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yakın tarihlerde iki davada mahkumların belirli bilgiler içeren İnternet sitelerine erişim hakkını tanımıştır.
15. Başvuranın Devlet ve Avrupa Konseyine ait yasal bilgiler içeren üç İnternet sitesine erişim talebinin yetkililer tarafından reddedildiği Kalda/Estonya davasında, Mahkeme davanın koşulları göz önüne alındığında, Estonya hukuku uyarınca hukuki bilgi içeren belirli sitelere erişim hakkı tanındığı için yasal bilgi içeren diğer sitelere erişimin engellenmesini bilgi alma hakkına müdahale olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, bu sonuca varırken, erişilebilirliği, çok miktarda bilgi saklama ve iletme kapasitesini de göz önünde bulundurularak İnternetin halkın haberlere erişimini artırma ve genel olarak bilginin yayılmasını kolaylaştırmadaki rolünü vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca, bir dizi Avrupa Konseyi belgesinde ve diğer uluslararası belgelerde İnternetin kamu hizmeti değerinin ve bir çok insan hakkının kullanımı bakımından önemini tanıdığını ve İnternete evrensel erişim sağlamak ve “dijital bölünmenin” üstesinden gelmek için etkili politikalar geliştirmeye yönelik çağrılar yapıldığını hatırlatarak İnternete erişimin bir hak olarak anlaşıldığını gözlemlemiştir. Mahkeme, bu gelişmelerin İnternet'in insanların günlük yaşamlarında oynadığı önemli rolü yansıttığını düşünmektedir (*Kalda/Estonya*, no 17429/10, 19 Ocak 2016).

16. Bununla birlikte, Mahkeme Akit devletlerin mahkumlara İnternet veya belirli internet sitelerine erişim izni vermek zorunda olmadığını kaydetmiştir. Ancak Mahkeme, bir Devletin, Estonya'da olduğu gibi, mahkumların İnternete erişmesine izin vermek istediği durumda, belirli sitelere erişimi reddetmesi için gerekçe sunmak zorunda olduğu sonucuna varmıştır. Başvuranın davasının özel koşullarında, söz konusu İnternet sitelerine erişmesine izin verilmemesinin nedenleri olarak güvenlik ve maliyet gösterilmesi bilgi alma hakkına müdahaleyi haklı göstermek için yeterli olmamıştır. Özellikle yetkililer, mahkumların İnterneti kullanmaları konusunda bu amaç için özel olarak uyarlanmış bilgisayarlar aracılığıyla ve cezaevi yetkililerinin denetimi altında kullanmaları için güvenlik düzenlemeleri yapmış ve ilgili masrafları üstlenmişlerdir. Gerçekten de, yerel mahkemeler, söz konusu üç ek web sitesine erişimin olası güvenlik riskleri hakkında, uluslararası bir kuruluş ve Devletin kendisi tarafından işletildiklerini göz önünde bulundurarak ayrıntılı bir analiz yapmamışlardır. (*Kalda/Estonya*, para. 51-54).
17. *Jankovskis/Litvanya* davasında Mahkeme, bir mahkumun Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından işletilen bir web sitesine erişim hakkının olup olmadığını değerlendirmiştir. Mahkum, yetkililerin Milli Eğitim ve Bilim Bakanlığının İnternet sitesine erişimini reddetmesinin, eğitim ile ilgili bilgi almasını engellediğinden şikayetçi olmuştur. Başvurucu bakanlığa, hukuk diploması almak için üniversiteye kayıt olma olasılığı hakkında bilgi talebinde bulunduğunu yazmış ve Bakanlık, çalışma programları hakkında bilgilerin web sitesinde bulunabileceğini bildirerek kendisine geri bildirimde bulunmuştur. Bununla birlikte, cezaevi yetkilileri, yasaların mahkumların İnternet erişimine izin vermediği gerekçesiyle, başvuranın bu web sitesine erişimine izni vermemiştir. Mahkeme, önceki içtihadına atıfta bulunarak ifade özgürlüğü için internet erişiminin önemi hakkındaki görüşlerini yinelemiştir. Mahkeme ayrıca, 10. maddenin İnternet'e veya mahkumlar için belirli İnternet sitelerine erişim sağlama konusunda genel bir yükümlülük getirdiği şeklinde yorumlanamayacağını yinelemiştir. Ancak Mahkeme, Litvanya yasalarına göre eğitimle ilgili bilgilere erişim izni bulunduğundan, söz konusu İnternet sitesine erişimin kısıtlanmasının, başvuranın bilgi alma hakkına bir müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır.
18. Mahkeme, Litvanya makamlarının başvuranın bilgi alma hakkına müdahalesinin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 10. maddesinin (ifade özgürlüğü) ihlal edildiğine karar vermiştir. Başvuranın erişmek istediği web sitesi, Litvanya'daki öğrenme ve çalışma programları hakkında bilgi içermektedir ve bu tür bilgilerin, başvuranın eğitim alma konusundaki ilgisiyle doğrudan ilgili olduğunu ve bunun daha sonra rehabilitasyonu ve topluma yeniden entegrasyonu ile ilgili olduğunu kabul etmek anlaşılabilir değildir. Mahkeme ayrıca, özellikle bazı bilgilerin yalnızca İnternette mevcut olması nedeniyle İnternet'in insanların günlük yaşamlarında önemli bir rol oynadığını gözlemlemiştir. Bununla birlikte, Litvanya makamları, başvurana, bir Devlet kurumu tarafından yönetilen ve bir güvenlik riski oluşturmayacak belirli bir web sitesine sınırlı veya kontrollü bir İnternet erişimi verme olasılığını düşünmemiştir (*Jankovskis/Litvanya*, no.21575/08, §§ 52-64, 17 Ocak 2017 tarihli karar).

19. Bu iki kararda Mahkeme İnternetin günlük yaşamdaki artan önemine ve mahkumların rehabilitasyondaki önemine atıf yapmıştır. Mahkeme, 10. Maddenin, her iki durumda da mahkumlar için İnternete veya belirli İnternet sitelerine erişim sağlama genel yükümlülüğü getirdiği şeklinde yorumlanamayacağını belirtmesine rağmen, ilgili yerel yasaların bu hakları tanıdığı durumları göz önüne alarak bazı durumlarda başvurular için bu hakkın ihlal edildiğini kabul etmiştir. *Kalda* ve *Jankovskis* kararları arasındaki fark, Estonya yasasının mahkumlara İnternetteki belirli yasal bilgilere erişim hakkını tanımamasına rağmen, Litvanya yasalarının mahkumlara İnternete erişim hakkı vermemesi aksine yetkililerin bu yasanın bu erişimi yasakladığını iddia etmesidir. Ancak Mahkeme, Litvanya Eğitim Kanunu'nun eğitimle ilgili bilgilere erişim izni verdiğini ve Bakanlığın başvurusunun bilgi alma hakkına cevaben verdiği İnternet sitesine erişiminin kısıtlanmasının bilgi alma hakkında müdahale teşkil ettiğini kabul etmiştir.
20. Her iki davada da Mahkeme, hapis cezasının kaçınılmaz olarak mahkumların dış dünyayla iletişimde bilgi alma kapasiteleri de dahil olmak üzere bir dizi kısıtlama getirdiğini kaydetmiştir. Mahkeme, İnternete erişim hakkının genişletilmesinin güvenlik riski ya da ek masraflara sebep olduğu durumlarda mahkumların İnternete erişiminin sınırlandırabileceğini ancak bu durumda bu kısıtlamanın gerekçesinin yerel makamlar tarafından gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.
21. Belirtmek gerekir ki, **Ramazan Demir/Türkiye** davasında avukat olan başvuru, savunmasını hazırlamak ve devam eden davalarla ilgili olarak müvekkillerine hukuki destek sunmak için Türk Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İnternet sitelerine erişmek istemektedir. Başvuranın talebi, kamusal alanda serbestçe bulunan bilgilerle ilgilidir.

İlgili Türkiye Mevzuatı

22. Türk kanunları mahpusların internete sadece eğitim ve rehabilitasyon amacıyla ve gözetim altında erişmesine izin vermektedir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (5275 sayılı) 67. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı

Madde 67- (1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(2) Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz.

(3) *Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. **Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir.** Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.*

(4) *Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.*

23. 5275 sayılı Kanun ayrıca hükümlülerin kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma ve ifade özgürlüğü (madde 60), kütüphaneden yararlanma (madde 61), süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma (madde 62) haklarını da düzenlemektedir. 5275 sayılı yasanın 116. maddesi, bu hakların, tutukluların statülerine uygun oldukları sürece de kullanılabilceğini öngörmektedir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (2006 tarihli) 90. maddesi 5275 sayılı Kanun'un 60. Maddesini tekrar etmektedir. Tüzük 67. maddede terör örgütü üyesi olma gibi belirli kategorideki mahkumiyetler için daha ileri sınırlamalara da izin vermektedir.
24. Türk Hukukunda mahkumların bilgi alma hakkıyla ilgili sistemik sorunlar olduğu ve Anayasa Mahkemesi içtihadının bilgi alma kısıtlamaları için sınırlı çözüm sağladığı belirtilmelidir. Cezaevi yetkilileri, mahpuslara kendilerine gönderilen mektup, kitap ve dergileri vermeyi, belirsiz güvenlik gerekçeleri nedeni ile sıklıkla reddetmektedir. (Örneğin bakınız, Anayasa Mahkemesi kararı: Bejdar Ro Amed Başvurusu, 2014/10257, 30.11.2017, (cezaevi makamlarının başvurana terörist propaganda oluşturdukları gerekçesiyle üç kitabın kopyasını vermeyi reddetmesi ile ilgili ihlal kararı); Kamuran Reşit Bekir Başvurusu (1-10) (kamu makamlarının başvurana gazete, dergi ve farklı belgeler vermeyi reddetmesi); Ahmet Temiz Başvurusu (1-10), (kamu makamlarının başvurana gazete, dergi ve farklı belgeler vermeyi reddetmesi); Erdener Demirel ve Feki Roni Temizyüz Başvurusu, (B. No. 2014/13310, 18/07/2018 (başvurucunun belirli TV kanallarını izleme yönündeki talebinin yetkililerce reddedilmesi ile alakalı kabul edilemezlik kararı). Bunun yanında, İFÖD, bu görüşte mahkumların İnternete erişim hakları üzerine odaklanacaktır.
25. Yukarıda bahsi geçen hükümlerden de görülebileceği gibi, Türk hukuku alıkonulara İnternet erişimi için sınırlı bir imkan sunmaktadır. Mahkumlar İnternete sadece eğitim ve rehabilitasyon amacıyla erişebilmektedirler. Yukarıda da belirtildiği gibi, AİHM 10. maddenin, İnternete veya mahkumlar için belirli İnternet sitelerine erişim sağlama konusunda genel bir yükümlülük getirdiği şeklinde yorumlanamayacağını belirtmiştir. Ancak Mahkeme, iki davanın özel koşullarını göz önünde bulundurarak mahkumların belirli İnternet sitelerine erişebileceğini kabul etmiştir. *Kalda* davasında Mahkeme Estonya hukukunun mahkumların İnternete erişim hakkını tanıdığını dikkate almıştır. *Jankovskis* davasında Litvanya hukuku mahkumlara İnternet erişim hakkı vermemektedir, ancak Mahkeme Litvanya hukuku

- tarafından tanınan eğitimle ilgili bilgilere erişme hakkından yararlanabilmek için belirli bir İnternet sitesine erişimin gerekli olduğuna hükmetmiştir.
26. Dolayısıyla, içtihadı göre, mahkumların iki farklı durumda İnternete erişim hakkı olabilir; ya iç hukukta böyle bir hak tanınmış olmalı ya da iç hukukta tanınmış bir haktan yararlanabilmek için İnternete erişim gerekli olmalıdır.
27. Türk Hukukunda mahkumların İnternete sadece yetkililerin denetimi altında, eğitim ve rehabilitasyon amacıyla erişme hakları vardır. Ramazan Demir başvurusunda, bir avukat olan tutuklu başvurucu, yasal savunmasını hazırlamak için belirli İnternet sitelerine erişmek istemiştir. Yasal savunmanın hazırlanması için İnternet erişimi Türk Hukukunda tanınmamış olsa bile, yasal savunmanın hazırlanması için yeterli olanaklara sahip olma hakkı Türk Hukukunda kesinlikle kabul edilmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu (“CMK”), sanığın savunmasını hazırlamak için yeterli olanaklara sahip olmasını hüküm altına almıştır. 5275 sayılı Kanununun 59. maddesi mahkumların avukata danışma hakkını düzenlemektedir. Benzer şekilde CMK’nin 149-156’ncı maddeleri sanıkların savunma hakkını ve bir avukata danışma hakkını düzenlemektedir.
28. Öte yandan AİHM, Türk hukuk sisteminin bir parçasıdır ve Anayasanın 90. maddesi uyarınca iç hukukta öncelikli olarak uygulanır. Sözleşme’nin 6 § 3 (b) maddesi, sanığın “savunmasının hazırlanması için yeterli zaman ve imkânları” garanti altına alır ve dolayısıyla kendi adına önemli savunma faaliyetinin, ana duruşmaya hazırlanmak için “gerekli” olan her şeyi içerebileceğini belirtir. Sanık, savunmasını uygun bir şekilde ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın, ilgili tüm savunma argümanlarını mahkeme önünde dile getirme ve böylece yargılamanın sonucunu etkileme fırsatına sahip olmalıdır (bakınız Can/Avusturya, 30 Eylül 1985, § 53, A serisi no.96; Conolly/Birleşik Krallık no.27245/95, 26 Haziran 1996; Mayzit/Rusya, no.63378/00, § 78, 20 Ocak 2005). Ayrıca, bir ceza suçlaması ile karşılaşan herkes için gerekli olanaklar yargılama boyunca yürütülen soruşturmanın sonuçlarına karşı savunmasını hazırlamak amacıyla hazırlanma fırsatını içermelidir (bakınız C.G.P./Hollanda, no. 29835/96, 15 Ocak 1997, ve Foucher/Fransa, 18 Mart, 1997, §§ 26-38, Raporlar, 1997 II). Sanıklara tanınan zaman ve tesislerin yeterliliği konusu, her bir özel davanın koşulları ışığında değerlendirilmelidir. Eğer sanık tutuklu ise, hapisane yetkilileri, itiraz hazırlamak için kendisine gereken yasal ve diğer materyalleri sağlamak için makul adımları atmalıdır (bakınız Ross/Birleşik Krallık, no. 11396/85, 50DR 179 (1986)).
29. Ayrıca, AİHS’nin 5/4 maddesi, tutukluluğun yasallığına itiraz etme hakkını garanti eder. Bu bağlamda, alıkonulan bir kişinin, davasını hazırlaması için gerekli zamana ve imkanlara olanak tanınmalıdır. Tutukluluğunun yasallığına etkili bir şekilde itiraz edebilmesi için tutukluya adil bir yargılamanın temel gereklilikleri sağlanmalıdır (Garcia Alva/Almanya, no.23541/94, 13.02.2001, § 39, Lebedev/Rusya, no. 4493/04, 25.10.2007, § 77).
30. Bu haklar hem Türk iç hukukunda hem de uluslararası insan hakları hukukunda güvence altına alınmıştır. Bir kişinin savunmasını hazırlamak için yeterli zamana ve olanaklara sahip olma hakkı da Sözleşme tarafından güvence altına alınmıştır. Bu haklardan etkili bir şekilde yararlanabilmek için, gözaltına alınan bir kişinin mutlaka

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin internet sitelerine erişebilmesi gerekir.

31. İFÖD, başvuranın kendisinin bir avukat olduğu ve savunmasını hazırlamak için yasal yardım almaya zorlanamayacağı görüşündedir. Başvuran avukat olmasa dahi bu durum değişmez. Her sanık, savunmasını kendi başına hazırlamayı seçebilir. Böyle bir durumda, savunmasını hazırlamak için ilgili anayasal ve AİHM içtihatlarını incelemesi gerekebilir. Anayasa ve AİHM içtihadını incelemek için tek yol ilgili mahkemelerin internet sitelerine erişmektir. Başvuran, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Mahkemesinin İnternet sitelerine ulaşmadan savunmasını etkili bir şekilde hazırlayamaz. Çünkü, bu mahkemelerin güncel kararlarının çoğu yalnızca çevrimiçidir ve ilgili karar veya yargılar yalnızca ilgili web sitelerinde çevrimiçi arama sonucunda ulaşılabilir.
32. Bu nedenle İFÖD, tutuklu bir sanığın savunmasını hazırlamak için yeterli olanaklara sahip olma hakkının bu mahkemelerin kararlarının veya kararlarının çoğunun yalnızca çevrimiçi olarak mevcut olduğu ve ilgili kararların veya kararların yalnızca ilgili web sitelerinde yapılan çevrimiçi arama sonucunda belirlenebileceği göz önüne alındığında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi web sitelerine erişim sonucunda sağlanabileceği kanaatindedir. İnternet erişimi olmadan, başvuranın kendi davasında savunmasını sürdürmek için gerekli bilgileri edinme imkânı yoktur.
33. Bu nedenle, yetkili makamlarca, bir mahkûmun savunmasını hazırlamak için ihtiyaç duyduğu bilgiler için ulusal veya uluslararası bir mahkeme tarafından yönetilen belirli bir web sitesine erişmesine izin verilmemesi, bilgi alma hakkına müdahale olarak kabul edilmelidir.
34. Mahkemenin yerleşik içtihadına göre, ifade özgürlüğüne yapılan herhangi bir müdahale “kanunla öngörülmediği”, 10 § 2 altında sayılan bir veya daha fazla meşru amacı sağlamadıkça “demokratik bir toplumda gerekli” olarak kabul edilemez ve 10. maddeyi ihlal eder.
35. Demokratik bir toplumda bir müdahalenin gerekli olup olmadığını ve izlenen meşru amaçla orantılı olup olmadığını değerlendirmek için Mahkeme, bir bütün olarak dava kapsamında şikayet edilen müdahaleye bakar ve müdahaleyi haklı çıkarmak için ulusal makamlar tarafından kabul edilen “ilgili ve yeterli” gerekçeyi inceler. Mahkeme ayrıca, 10. madde tarafından güvence altına alınan ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin orantılılığını değerlendirirken, başvuranın yargılamasının adilliğini ve usul garantilerini de dikkate almaktadır (bakınız Baka/Macaristan [GK], no. 20261/12, § 161, 23 Haziran 2016).
36. İFÖD, tutuklu bir avukatın Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin web sitelerine erişiminin sağlanmasının, yasanın zaten eğitim ve rehabilitasyon amaçlı İnternet erişimine izin verdiği göz önünde bulundurulduğunda kamu makamları için ekstra bir maliyete sebep olmayacağı görüşündedir. Diğer taraftan, mahkûmların İnternete erişmelerinin güvenlik sorunu yaratabileceği düşünülse de yerel ve uluslararası mahkemeler tarafından yönetilen İnternet sitelerine kontrollü ve sınırlı bir erişimin sağlanmasının güvenlik riski yaratma ihtimali çok düşüktür.

Sonuç

37. İnternetin halkın haberlere erişimini artırma ve bilginin yayılmasını kolaylaştırmadaki rolünü ve insanların günlük yaşamındaki önemli rolü göz önünde bulundurulduğunda, İnternet günümüz dünyasında bir dizi insan haklarından yararlanmak için önemli bir araç haline gelmiştir. İnternet erişimi AİHM içtihadında bir hak olarak tanınmıştır. Avrupa hukuku kültüründe hakim olan normalleşme ilkesi hapsedildikleri süre boyunca tüm mahkumların özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları nedeniyle zorunlu olarak kısıtlanan özgürlükler hariç olmak üzere tüm özgürlüklerinin tanınmasını gerektirir ve cezaevleri olabildiğince dışarıdaki özgür dünya koşullarını sağlamalıdır. Bu iki fenomenin birlikte göz önünde bulundurulması, temel insan haklarından yararlanılmasını garanti etmek için mahpusların İnternete daha fazla erişim sağlamasını gerektirmektedir.
38. Mahkumların İnternete erişim hakkı, Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca korunan bilgi alma hakkının doğrudan kapsamında olmasa bile belirli durumlarda, 10. madde kamu yetkililerinin mahkumların belirli web sitelerine erişimini sağlamasını gerektirebilmektedir. Özellikle, bir yasal veya Sözleşme hakkından etkili bir şekilde yararlanmak belirli web sitelerine erişim gerektiriyorsa, böyle bir erişimin reddedilmesini haklı kılacak bir kamu yararı zorunluluğu olmadığı sürece bu erişim sağlanmalıdır.
39. İFÖD, Sözleşmenin 5/4 ve 6/3-b maddeleri uyarınca bir bireyin savunmasını yeteri şekilde hazırlama imkanından yararlanabilmesi için kamu makamlarının mahkumlara AYM ve AİHM'in sitelerine erişim imkanı sunması gerektiği görüşündedir. Bu tür bir erişimin reddedilmesi, Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca bilgi alma hakkına müdahale teşkil eder ve kamu makamları bu müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğunu kanıtlamak durumundadırlar. Mahkumlara, ulusal ve uluslararası mahkemeler tarafından yönetilen belirli web sitelerine sınırlı veya kontrollü İnternet erişimi verilmesinin güvenlik riski oluşturmayacağı da dikkate alınmalıdır.

28.01.2019

İfade Özgürlüğü Derneği-İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> Twitter: @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği resmi olarak ifade ve düşünce özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesi için Ağustos 2017'de kurulmuştur. Yeni Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğünden ve bilgi ve bilgiye erişim ve bilgi yayma hakkından yararlandığı bir toplum öngörmektedir.